

sunt sub aqua, sub aqua, maledicere temptant = Kvakajo v valih in s kvakanjem zmerjajo in sramotijo (50); primerjajte gladki konec „Niobe“ ali „Nauke Pitagore“. Kot specimen uspelejših petomerov navedem sledeče iz opisa zime v Tomih:

Čestokrat tudi lasje sprijeti so, skoro ledeni,
Bela vsa brada visi — kajti pokriva jo sneg,
Vino se skupaj drži, obliko posode imaje,
Sladkega vinca požir — v kosih ljudem se deli (str. 149).

Mnogo stihov kaže, odštevši ostale šepavosti, po eno ali dve stopici preveč, oziroma premalo, tako da z mirno vestjo lahko prekrstimo sedANJI naslov „Pretvorbe“ v „Potvorbe“. O delcu, ki je že danes težje čitno kot orumenel palimpsest, ne bi trošil toliko vrstic, ko ne bi bilo v dobi začenjajoče poslovenitve naših učnih zavodov precej aktualno, Služiti mora vsaj za svarilo in bodočim dehtečim cvetom s tega polja za — gnoj.

Ant. Debeljak.

Starogorski, Junaki svobode. Povesti in črtice z Balkana. Izdal in založil „Slovenski ilustrovani tednik“ v Ljubljani. 80. 141 st. Broš. 2 K.

Kako nam je vzburila kri, kako nam je širila prsi ta balkanska vojna! Seveda samo prva. Zdelo se je, da zdaj in zdaj povzdignejo glas narodovi voditelji, da nam pesniki zapoje visoke pesmi in umetniki ustvarijo velika dela. Toda vzplapolala je slama in hvaležni moramo biti, da se nam je slovstvo obogatilo vsaj s takim delom, kakor je pričujoče. — Za časa vojne so vsi večji listi poročali o podrobnih dogodkih in prizorih, polnih zanosa in tragike obenem, ki so se pod spretnim peresom sami zaokrožili v črtice. Tako je nastala pač tudi ta zbirka povesti in črtic, ki so med seboj v toliko združene, da opisuje prva, ki je najdaljša, nekako razmere pred vojno, naslednje pa podajajo prizore iz bolgarskih, srbskih in črnogorskih bojišč, dočim zadnje poglavje riše grobno tišino po končani vojni, iz katere naj vzklije novo življenje.

Radi priznavamo pisatelju, da so črtice, prave hčerke trenutka, pisane s toplim srcem in rodoljubno tendenco in da bodo posebno med mladino in širšimi sloji našle mnogo hvaležnih bralcev, ki se bodo naslajali ob mehki romantiki, drhteli ob groznem klanju in se divili hrabrosti junakov in duševni veličini junakinj. Zato bodo radi segali posebno v ljudskih knjižnicah po lični knjigi, saj beseda povsod gladko teče, četudi tehnika, zlasti v prvi povesti, omaguje in tudi slovnica ponekod po nepotrebnem silo trpi.

Dr. A. Dolar.

Fr. Komatar, Kranjski mestni arhiv. Jahresbericht des k. k. Kaiser Franz Joseph Gymnasiums in Krainburg für das Schuljahr 1912/13.

Kranjski mestni arhiv je postal znamenit, ko je našel v njem l. 1866. prof. Janko Pajk „Stari rokopis kranjskega mesta“, ki obsega šest slovenskih priseg iz 15. ali 16. stoletja. Arhiv je bil v prejšnjih stoletjih bogat na raznih listinah, toda razni požari so jih uničili in ostalo jih je le še 66. Regeste iz njih sta sicer že objavila Richter in Parapat, toda zelo pomanjkljivo. Ker se je zopet pogubilo nekaj listin — tako ni „starega rokopisa“ več najti — zato jih je začel profesor Komatar vnovič objavljati v originalnem besedilu s slovenskimi regesti. Letos objavljene listine segajo od l. 1309. do 1461.

Jos. Breznik.

Isidora Sekulićeva, Saputnici. Izdanje S. B. Cvijanovića. Beograd 1913. M. 80. 176 str. Broš. 2 din.

Ko listate teh šestnajstero načrtkov in osnutkov, dobite vtisk, da postaja zbirka, zlasti druga polovica, čimdalje bolj zanimiva; najbrže zaradi tega, ker se

polagoma udomačite v senčnih gubah pisateljičnih zamisli. Zakaj srbska dama, ki bi ji po njenih tematih prisodil medicinsko ali naravoslovsko izobrazbo, očitvidno neguje meditacijo in zaverovanje. Zdi se pa, da šteje med ono moderno pokolenje, ki so se mu sesuli stari templji, ne da bi bile nove stavbe že dograjene, in mora zato kočevati pod milim nebom ali v začasnem šatoru. Uspeh razglabljenja bi bil, da lahko reče o sebi: Ja sam setna. Resignirano je uverjena, da se je utelesil v njej človek hipa: priroda je jasna, kamenje je jasno, bilje i zveri so jasne, a čovek je mutan. Prljavim prstom piše laž o vrlini i grehu. A toga nema. Ima samo trenutaka, ima čula, ima kretanja i mirovanja, i ima lepote (144). Z Nietzschejem je prišla do spoznanja, da je vse zgolj topo vračanje in ponavljanje: Bog je krug, magia je krug, organizam je krug, društvo je krug (134). V svoji mirni razgledanosti se ne povzpne do pretresljivega krika in drznega upora, kakor da je pel zanjo ruski poet: O bodi car višin, hladan in nem kot sneg gorâ in kot trepet zvezdâ! Pri njeni dijagnozi bi se podal napis Zmrznjena Eksaltacija. Vendar ako že ne odseva solnčni sijaj z nje ponosnega obličja, mu tudi govest in boleost ni vklesala mračnih in trpkih potez, pa najsi teko izpod peresa črne, gorjupe resnice: ... crvi, koji su zadnji i najprostiji zaključak strašne logike zemaljskog života (40).

Spisi Sekulićeve se morajo brati ne po dnevu, ampak v popolni samoti gluhe noči, kdor se hoče dodobra seznaniti in sprijazniti z nje sopotniki; njih fantazije so neredkokrat etersko-brezpredmetne in dasi se misli skoro same od sebe zaostre v klene aforizme, se vidi često v vsem žoganju z idejami filozofsko umetničenju, ki temelji na opolzki osnovi golih primer.

Epik v avtorki ni postal meso. Zato se širjemu krogu občinstva ne bo prikupila. S svojim hrepenenjem v različnih brezobličnih oblikah spominja pripovedovalcev izza fin de siècle. Lirično-deskriptivne partije so semintje samo pretveza za modrovanje in umovanje, pri katerem se dovetni čitatelj gotovo rad pomudi. V par potezah kipno predoči objekte, na pr. letni dan v črtici Bure, spominih na idilično robinzonado deteta v gnilem sodu, ali novembrsko jutro: Sporo se razdanjuje. Na nebu dve-tri rasplakane zvezde, u vazduhu dva-tri zmrznuta mesečeva zraka (141), čeprav nam tигра v Ironiji lahko nadomestijo Leconte de Lisleove monumentalne kitice. Sicer v Samoči pogansko obožava solnce, kljub temu je značilnejša za nje mentalnost prispodoba: morje — bela odsekana roka. Artist v njej ni zakrnel, ritmično vzvalovana proza marsikake silhuetne drobnarije priča o tem. „Jer sve ritam, sve je samo u ritmu i u osećanju ritma. Aritmija je propast i raspadanje, prošlost i smrt“ (Glečer). Pri vsej draguljski obrušenosti forme se dvojica izrazov prevečkrat ponavlja, četudi v razdalji, na pr. „apsolutno“. Največ dejanja vsebuje Umor, tožna zgodba o dušno utrujenem nadarjenem, toda zatiranem profesorju Slovaku, delujočem na vseučilišču naroda, ki zapira njegovim rojakom šole. Rastanak interesantno razkrajja srečanje nelepe pametne deklice z lepim ambicioznim mladeničem. Ob sklepu je zastavljeno Pitanje o tajnem bistvu domovinske ljubezni, izvestno izliv najnovejših dogodkov. *Ant. Debeljak.*

